

”...kyllä kokemus on kova sana”

Ikääntyneiden opettajien kokemuksia opettajuudesta ammattikorkeakoulussa

---

Mirja Rissanen

Yksikönjohtaja, KL

Satakunnan ammattikorkeakoulu Sosiaali- ja terveysala Rauma

mirja.rissanen@samk.fi

Johdanto

Tämä artikkeli perustuu kasvatustieteen lisensiaatin tutkimukseeni vuodelta 2004. Se tuottaa kuvailevaa ja tulkitsevaa tietoa ikääntyneiden ammattikorkeakouluopettajien kokemuksista omasta opettajuudesta. Artikkeliki keskittyy pääasiassa tutkimustulosten raportointiin. Suomessa on näkyvästi käyty keskustelua 1990-luvun alusta alkaen väestön nopeasta ikään-

tymisestä ja varhaisesta eläkkeelle hakeutumisesta. Ikääntyneiksi Ilmarinen (1998, 22) on määritellyt 55-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Esillä on ollut kysymyksiä sodan jälkeisten suurien ikäluokkien eläkkeelle menosta aiheutuvasta työvoimapulasta kuluvan vuosituhannen ensimmäiseltä kymmeneneltä alkaen. On herätetty myös kysymyksiä ikääntyneiden oppimiskyvystä, selviämisestä muuttuvan työelämän osaamiselle asettamista haasteista, elinikäisen oppimisen merkityksestä työssä jaksamisessa ja ikäjohtamisesta.

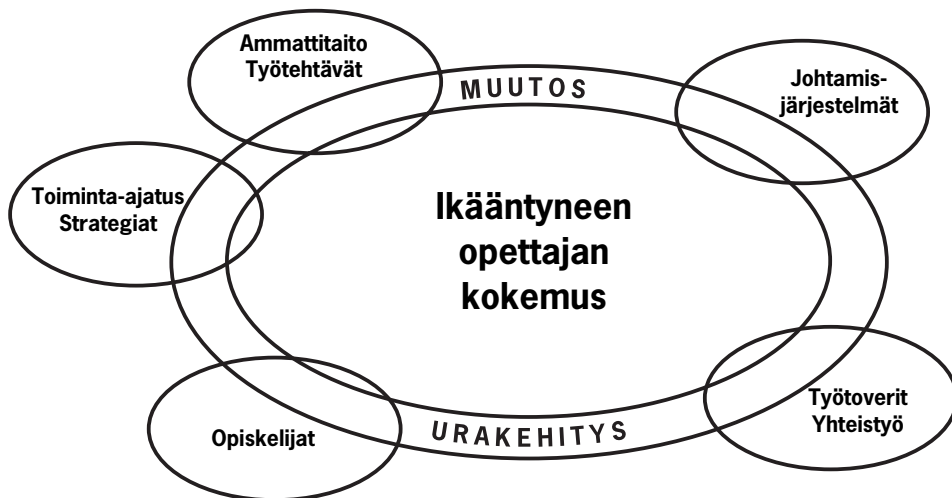
Lähivuosina ikääntyneen väestönosan merkitys yhteiskunnassa on tulossa entistä suuremmaksi ja merkittävämmäksi. Siksi muun muassa pitää olla tietoa, miten he kokevat työelämässä olon ja miten heidän tarpeitaan voidaan nykyistä paremmin ottaa huomioon. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ikääntyneiden, 55 vuotta täyttäneiden, opettajien kokemuksia opettajuudesta sekä iän merkityksiä ammattikorkeakoulussa. Lisäksi tavoitteena on herättää keskustelua niistä hallinnollisista ja kollegiaalisista käytännöistä, joilla ikääntyneiden opettajien kokemusta voidaan hyödyntää ja heidän työssä jaksamistaan tukea.

Koska opettajat ovat keskeinen tekijä yhteiskunnan ja kansan henkisessä ja aineellisessa hyvinvoinnissa, on luonnollista kuulla opettajien ääniä ja antaa heidän itsensä kertoa työstään Hansen (2000, 72).

Olen hankkinut tutkimusaineiston opettajien kirjoittamina esseinä ja haastattelemalla opettajia. Vastauspyynnöt lähetin sekä Satakunnan että Turun ammattikorkeakoulun 30:lle 55 vuotta täyttäneelle opettajalle, ja ne jakautuivat sattumanvaraisesti ammattikorkeakoulujen eri toimialoille. Lisäksi haastattelin neljää opettajaa Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja kahta Turun ammattikorkeakoulussa.

Tutkimuksen rakenne, joka kuvaa käytettyjä keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita sekä asioiden loogista etenemistä on tehty näkyväksi kuviossa 1.

Tutkimuksen keskiöön nousee ikääntyneiden opettajien kokemusten tarkastelu kuviossa mainittujen toiminta-alueiden kautta.

Kuvio 1. Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys.

Kokemus ja ikääntyminen ihmisen elämismaailmassa

Tiedämme, että ilman kokijaa ei olisi ulkomaailmaa. Ojanen viittaa Tähkään todeten, että mieli on ihmisen aspekti, jonka kautta merkitykselliset kuvat itsestä ja maailmasta muodostuvat. Kokemuksellisella rakenteella on pelkästään mentaalinen olemassaolo, ei aineellista, mikä tekee sen vaikeaksi tutkia. Mikään ei ole tietoa, ellei se tule sellaisena koetuksi eikä mitään tietoa ole olemassa muuna kuin ihmismielessä koettuna (Ojanen 2000, 100-101).

Kokemus sisältää erilaisia uskomuksia ja elämyksiä ja on vielä hämärä, toteaa Ojanen (2000) ja jatkaa, että merkitysten antaminen ja sitä edeltävien mielikuvien luominen on nähtävä dynaamisena prosessina, jossa ytimenä on yksilön aikaisempi kokemusmaailma, tajunnan luoma kuva, oma projektio tai muu vastaava. Se, että meillä jokaisella on henkilökohtainen kokemusten historia ja oma persoonallinen tapa olla läsnä maailmassa, vaikuttaa syvästi siihen, miten koemme maailman. Kokemuksessa vaikuttavat ihmisen sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutus.

Perttula (1997, 292) puolestaan näkee kokemuksellisuuden ihmisen yhdeksi olemisen kriteeriksi ja näin kokemuksesta on perusteltua tutkia vain omana itsenään. Jaatinen (1999, 18-19) toteaa, että ihmisen muisti valikoi, painottaa ja arvioi aiemmin tapahtunutta, kun hän kertoo kokemuksesta. Kokemukseen vaikuttaa nyt hetki, joka sisältää kokemuksen kertojan minuuden, elämäntilanteen, menneisyyden

ja nykyisyyden. Aiemmat kokemukset ja nykyinen sekoittuvat keskenään.

Ulkoinen maailma välittyy ihmisille nimenomaan kokemuksissa ja fenomenologia on kiinnostunut tavoista, joilla tietoisuus jäsentää ulkomaailmaa (Perttula 1995 b 7). Tässä tutkimuksessa kokemuksina pidetään opettajien omilla käsitteillään ilmaisemia mielipiteitä ja käsityksiä essekirjoituksissa ja haastatteluissa.

Vaaran (2000, 127) mukaan eläkekäytäntö on vahvistanut ja normittanut iän, jolloin ihminen katsotaan vanhaksi ja siirretään työmarkkinoiden ulkopuolelle. Eläkkeelle siirtymisestä ja vanhuudesta on tullut tavallaan synonyymeja Kohli (1991, 211).

Nykyisin tarkastellaan ihmisen vanhenemista ja ikää toimintakykyisyyden kannalta. Vanhuus on myös subjektiivinen, ihmisen itsensä kokema asia. Vanhuuteen ja sen kokemiseen voidaan vaikuttaa elämäntavoilla, koulutuksella, sairauksien varhaisella hoidolla ja yleisellä myönteisellä asennoitumisella ikääntyneisiin (Koskinen, Ahonen, Jylhä, Korhonen & Paunonen, 1988, 36).

Levonen (2001, 97) on havainnut työelämässä vallitsevan paradoksin. Elinikä pitenee ja terveys paranee, mutta ihmiset määrittävät yhä nuorempina vanhoiksi ja työnnetään eläkkeelle. Kokemuksesta ei arvosteta, ikää pidetään rasitteena ja työuran esteenä. Ikäkäsitys on kaksijakoinen. Usein nuoruus yhdistetään rohkeuteen ja vanhuus kokemukseen.

Ikääntyvillä työntekijöillä voi olla työelämän kannalta erityisiä vahvuuk-

sia, kuten syvällisempi työhön paneutuminen, pitkän työkokemuksen mukanaan tuomat paremmat työrutiinit, vakiintunut persoonallisuus ja kypsyytensä sekä iän myötä kehittyneet psyykkisen suorituskyvyn tietyt osa-alueet ja persoonallisuuden piirteet. Tämä tekee ikääntyvistä erityisen sopivia tiettyihin vaativiin tehtäviin kuten opetukseen. Yhteiskunnan kannattaisi käyttää paremmin hyväkseen nämä ikääntyvän työntekijän kyvyt, joita nuoremmilla työntekijöillä ei yleensä ole (Lehtinen 1995, 10).

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimusote on laadullinen ja fenomenologinen. Perttulan (2000, 428 - 429) mukaan fenomenologian näkökulmasta ilmiön tutkiminen on tulkinnallista. Fenomenologia on monimuotoinen ajattelutapa, mutta tarjoaa tutkimustyölleni yhtenäisen lähtökohdan. Fenomenologia on kiinnostunut siitä, mitä ihmisen tajunta on, miten se rakentuu ja toimii sekä millaisista kokemuksista tajunta muodostuu. Empiirinen, kokemusperäinen kysymys kuljettaa fenomenologia ymmärtämään toisen arkielämää. Hän kysyy silloin, millaisista kokemuksista kutoutuu se todellisuus, jonka keskellä ihmiset elävät.

Fenomenologinen ajattelutapa pitää sisällään sen, ettei niitä teemoja, joihin haetaan vastauksia voida määrittää tarkasti etukäteen. Vasta opettajilta saatavan kokemuksia koskevan aineiston pohjalta niitä voidaan tarkentaa.

Keskeinen kysymys tässä tutkimuksessa on, millaisena ikääntynyt opetta-

ja näkee oman opettajuutensa ammattikorkeakoulussa, ja tästä nousevat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miten opettaja kokee ammattitaitonsa ja työtehtävänsä ammattikorkeakoulussa?
2. Minkälaisena opettaja kokee ammattikorkeakoulun johtamisjärjestelmät?
3. Minkälaisena opettaja kokee työtoverit ja yhteistyökumppanit?
4. Minkälaisena opettaja kokee opiskelijat?
5. Minkälaisena opettaja kokee ammattikorkeakoulun toiminta-ajatuksen ja toimintastrategiat?

Tutkimuksella pyritään lisäämään ymmärrystä ikääntyneen opettajan työssä olemisen kokemuksesta ja herättämään keskustelua ikääntyneiden opettajien osaamisen hyödyntämisestä, täydennyskoulutuksen tarpeesta, henkilöstöhallinnosta, mahdollisen ikästrategian kirjoittamisesta ja työelämän joustojen edelleen kehittämisestä ammattikorkeakouluissa.

Tutkimusaineistoni hankinta perustui ns. mukavuusotokseen (convenience sampling), jossa tutkittavat valitaan läheltä ja helposti saatavilla olevista. Pyysin tutkittavia kirjoittamaan esseitä, jotka ovat yksi keskeisimmistä laadullisen tutkimuksen havaintomateriaaleista. Olen valinnut tutkimuskysymysten kannalta oleellisia aloitustekstejä, joilla pyritään herättämään vastaajissa innostusta jatkaa ”tarinaa” omasta näkökulmasta, omasta elämismaailmasta omin käsittein. Kysymyksenasettelu oli tästä syystä mahdollisimman strukturoimaton. Kirjallisia vastauksia tuli yhteensä 18. Strukturoimattomuus toteutui myös haastattelussa. Vaikka haastattelua varten oli

laadittu teemat alakysymyksineen, haastateltavat saivat kertoa vapaasti omia kokemuksiaan.

Päättyessäni myös kerätä tietoa haastatteluilla, toteutin tutkimuksessani menetelmätriangulaation. Triangulaatiolla pyritään kartoittamaan tai selittämään ihmisen käyttäytymisen kompleksisuutta useammasta lähtökohdasta katsottuna (Cohen & Mannon 1984, 208-209; Ely, Vinz, Downing & Anzul 1997, 35; Eskola & Suoranta 1996, 40-41). Haastateltaviksi valittiin harkinnanvaraisesti kolme naista ja kolme miestä. Vastajista naiset olen koodannut merkillä XX 01-06 ja miehet XY 01-12. Merkintä b viittaa haastatteluvastaukseen.

Tutkimusmateriaalin työstäminen

Tutkimustuloksena en ole pyrkinyt tuottamaan teoriaa ikääntyneiden opettajien kokemuksista, vaan etsimään, tulkitsemaan ja kuvaamaan opettajien kokemuksia opettajuudesta.

Ensimmäisessä vaiheessa laadin tutkimuskysymysten ohjaamana sisällysanalyysiä käyttäen yksilökohtaisia merkitysverkkoja kuvaavat taulukot. Niiden avulla tein päätelmiä ilmiöistä, joita voidaan tematisoida kasvatus-tieteen kielelle pyrkien koko ajan kontrolloimaan omia etukäteisoletuksiani (Perttula, 1995 a 69-72; Varto, 1992, 86-87). Taulukot sisältävät esimerkkejä ja muodostavat ikään kuin johdannon tutkittavaan ilmiöön.

Toisessa vaiheessa nimesin tutkimuksen merkityssuhde-ehdotelmiksi ilmiöt: koettu ikääntyminen ja ammat-

titaito, kokemukset organisaation hallinnosta, kokemukset opiskelijoista ja suhde työtovereihin ja yhteistyökumppaneihin. Valitut teemat ovat tutkimuskysymysten kanssa yhtenäiset ja näyttävät sopivan tutkimusmateriaalin raportointiin.

Kolmannessa vaiheessa luin kunkin opettajan kirjoittaman esseen ja haastatteluista nauhoitetut ja litteroidut tekstit useaan kertaan, saadakseni mahdollisimman hyvän kuvan ja kokonaisnäkömyksen siitä, minkälaisia kokemuksia ikääntyneillä opettajilla on ja miten he niitä jäsentävät. Lukiessani pyrin oivaltavaan havainnoimiseen ja irtautumaan luonnollisesta asenteesta (reduktio, sulkeistaminen). Yritin havainnoida materiaalia kuin kohtaisin sen ensimmäistä kertaa ja pyrin refleктоivaan mielikuvitukseen ja intuitioon perustuen kysymään, mikä ilmiössä pitäisi muuttua, jotta se lakkaisi olemasta juuri se mitä se on. Tutkija ei kuitenkaan kykene sulkeistamaan kaikkia käsityksiään tutkittavasta ilmiöstä tai muuntelemaan kaikkia mahdollisia merkitystihentymiä. Tutkija ei periaatteessakaan voi päästä oman todellisuussuhteensa ulkopuolelle (Perttula, 1995 a, 69-72; Varto, 1992, 86-87).

Tulosten käsittelyn neljännessä vaiheessa sidoin sisällön analyysillä erittelemäni merkityksen sisältävät yksiköt laajempaan kontekstiin. Merkityksen sisältävät yksiköt ovat sellaisia tutkimusaineiston osia, jotka ovat sidoksissa laajempaan kontekstiin ja saavat merkityksensä siitä yhteydestä.

Kun merkityksen sisältävä yksikkö käännetään tutkittavan kieleltä tutkijan tieteenalan yleiselle kielelle, siirry-

tään fenomenaaliselta tasolta fenomenologiselle tasolle. Fenomenologisella viitataan etenemiseen kohti merkitysverkoston kuvaamista (Perttula 1995 a, 74-75).

Opettajien kokemukset ikääntymisestä ja ammattitaidosta

Kokonaisuutena vanheneminen on tämän tutkimuksen mukaan luonnollista elämäntapaa. Se tuo mukanaan kyvyn nähdä laajoja kokonaisuuksia, erottaa tärkeät asiat vähemmän tärkeistä sekä nauttia iän tuomasta arvovallasta. Ikääntyneet opettajat tuntuivat arvostavan vastauksissaan pääasiassa implisiittisesti ja eksplisiittisesti omaa ikäänsä ja uuden oppimishaluaan ja joustavuuttaan ja olivat ylpeitä saamastaan senioriteetti-arvovallasta ja kokivat olevansa vastuullisia. Iän ymmärrettiin tuoneen myös viisautta ja laaja-alaisuutta sekä tietoisuutta siitä, mitä ei tiedä. Vastajat eivät nähneet, että ammattikorkeakoulussa pitäisi olla mitään erityisesti ikääntyneille opettajille ”räätelöityjä tehtäviä”, jolloin he voisivat olla sivussa päivittäisestä tulostavasta, mutta toimia esimerkiksi mentoreina uusille opettajille. Lähinnä ikääntyminen nähtiin fyysisten voimavarojen vähenemisenä, joka sinänsä ei välttämättä asetu opetuksen esteeksi. Hitaus oli yksi vanhenemisen varjopuoli. Esimerkkinä yksilökohtaiseen merkitysverkostoon luettavia kommentteja:

”Tämä sana ikääntyminen loukkaa minua, koska se partisiipin perfektinä ilmaisee päättynyttä tekemistä. Ja minähän en ole vielä aikunut päättää ikääntymistä enkä edes opettajana toimimis-

tani.” (04XX).

”että silloin kun oli perhe ja lapset, oli tietoisesti laskettava riimaa, ei ollut niin paljon aikaa valmistella opetusta. 1000 kertaa paremmin teen nyt työni ja kyllä se tässäkin ...näky.” (05XXb).
”Kokemus on kova sana.” (11 XYb).

Ikäyrjintää ei oltu lukuun ottamatta yhtä esimerkkiä koettu:

”Esimies jaksaa aika usein huomauttaa ”virttyneistä”opettajista, jotka maksavat yksikölle enemmän kuin nuoret.” (05XXb).

Ikääntyneiden vastauksista ja haastatteluista oli luettavissa eräänlainen ikäylpeys ja vahva itsetunto. Vastajat arvostivat omaa ikäänsä eivätkä halunneet peitellä sitä mitenkään. He tunnistivat oman tietomääränsä kasvun ja syvenemisen iän myötä. Ikä oli tuonut mukanaan maltillisuutta, harkintakykyä ja kykyä asettua eri tavoin opinnoissa menestyvien asemaan. Oppimisprosessin hahmottaminen oli tullut helpommaksi ja erilaisten ihmisten ja oppijoiden hyväksyminen aidommaksi. Erityisesti heikkojen opiskelijoiden ymmärtäminen oli kasvanut. Maltillisuus uusien haasteiden edessä toi tasapainoa lukuisten vaateiden painaessa päälle. Iän myötä kehittynyt sallivuus ja rennompimpi työskentelytapa helpottivat yhteistyötä.

Ikääntyminen nähtiin myös yksilökysymyksenä. Samanikäisten joukossa voi olla niitä, jotka syystä tai toisesta ovat menettäneet kiinnostuksensa tai kykynsä oman työnsä kehittämiseen tai täysipainoiseen tekemiseen. Toisaalta on innokkaita kehittäjiä ja uu-

distajia, jotka pitävät huolta oman kelpoisuutensa säilymisestä ja innokkaasti ja vilpittömästi ovat kiinnostuneita oman työnsä kehittämistä.

Kokemukset organisaation hallinnosta

Organisaatioiden toiminnan taustaolettamukset ja johtajuuden funktio tuntuivat olevan tämän tutkimuksen tutkimusjoukolta pääosin hukassa. Vain muutama vastaaja näki vision, mission ja strategiat hyödyllisinä ja antavina. Hallinto ja opettajan arkityö eivät kohtaa.

”opettajan työ on muista työtehtävistä poikkeavaa siinä mielessä, että sitä voidaan hyvin vähän tukea johtamisjärjestelmin. Jos oppimisympäristö on kunnossa ja ilmapiiri hyvä, ei hyvä tai huono johtamisjärjestelmä voi paljoo tukea tai haitata opetusta”. (O1XY).

”tämä sanasto, visio, missio, strategiat etc. on jäänyt minulle, opetuksen konkretiassa rypevälle jokseenkin vieraaksi. On myös se vaikutelma, että opetuksen konkretia on jokseenkin vierasta misioista puhuville ja strategioita luoville, siis johdolle.” (XY10).

Tulokset kuvaavat pienen tutkimusjoukon kokemuksia, mutta antavat viitettä siihen, että johdon ja opettajien välillä tarvitaan tiiviimpää vuorovaikutusta. Kysymykseksi nousee, mille pohjalle opettaja opettajuutensa ja muun muassa opetuksensa tavoitteet rakentaa, jos organisaation visio, misio ja strategiat eivät ole toiminnalle antamassa suuntaa eikä johtamisen

nähdä tukevan opetustyötä. Samoin jää pohdittavaksi, miten johtamista tulisi kehittää, jotta sen tärkein tehtävä, organisaation primääriprosessi, opettaminen voisi saada tukea johtamiskäytännöistä. Onko niin, että ikääntyneet opettajat ovat vielä niin tottuneet opettajan yksinäiseen ja itsenäiseen asemaan luokassa, etteivät osaa hahmottaa koko ammattikorkeakoulun toimintaa omakseen? Onko joltain uutta jäänyt oppimatta ja ovatko ikääntyneet opettajat torjuneet organisaation muutoksen, ja jos, niin miksi? Willman (2000, 112) huomauttaa, että tutkimukset ja koulun kehittämistä koskeva kirjallisuus ovat selvästi osoittaneet, kuinka hidas ja monimutkainen ilmiö muutos koulusamme on. Uudenlainen yhteistyökulttuuri syntyy hitaasti, vaatii aikaa, uudenlaisia rooleja ja asenteita. Toisaalta organisaatioiden madaltuminen ja hierarkkisten rakenteiden purkautuminen ovat lisänneet ja muuttaneet opettajan työn kuvaa, lisäten mahdollisuuksia ja velvollisuuksia koko kouluttavan organisaation vision ja toiminta-ajatuksen sekä koulutukselle asetettujen painoalueiden suuntaisesta koulua kehittävästä työstä.

Kokemukset opiskelijoista

Ikääntyneet opettajat arvioivat opiskelijan kasvun ja sosiaalisen ohjaamisen tavan heijastuvan ympäröivästä yhteiskunnasta, josta nousee vaateita siihen, mitkä oikeudet opiskelijalle sallitaan, mitä vastuuta hänellä on omasta oppimisestaan ja miten hänen asemansa koulutusorganisaatiossa määräytyy.

Oppilaskeskeisyys näyttäytyi opettajan työn lähtökohtana ja opettajien

mielestä nuoret opiskelijat ovat aina olleet uteliaita, kiinnostuneita tiedosta ja sen ymmärtämisestä. He ovat halunneet aina tehdä ja onnistua sekä keksiä uutta. Nykyopiskelijoiden koetaan olevan aktiivisempia ja itsenäisempiä, terävämpiä ja sanavalmiimpia kuin takavuosina. Toisaalta ikääntyneen opettajan ja opiskelijan välillä esiintyy sukupolvien välistä kuilua ja opettaja kokee omaavansa senioriteettiarvovaltaa, jota kuvaa yhden vastaajan näkemys tulkiten muidenkin vastaajien tunteja:

”En osaa aina asennoitua opiskelijoiden maailmaan, kun omat lapset ovat ohittaneet opiskelijoiden iän, olen opettanut joidenkin isovanhempiakin, kun silloin aikaisemmin opiskelijoiden joukossa oli huomattavan vanhojakin opiskelijoita. En kertaakaan ole silmästä silmään joutunut kohtaamaan opiskelijan negatiivista suhtautumista, jonka olisi voinut tulkita johtuvan iästäni. Päinvastoin auktoriteetti on kasvanut ja näkyy siinä, miten opiskelijat puhuttelevat eikä pistä vastaan tai ole muuten hankalia.” (05XXb).

Vaikka:

...”ajatusmaailmojen erilaisuus ja arvot ovat erilaisia. Ikääntyneen opettajan on muistettava, että hänellä on tietty iän tuoma auktoriteetti olemassa eli lähes kaikkea, mitä hän sanoo, pidetään totena. Tähän kylläkin liittyy se, että ikääntynyt on valmis myöntämään virheensä, kun niitä tulee. Nuoren opettajan voi olla vaikeaa myöntää virheensä.” (05XY).

Eduksi nähtiin, että kouluttajat ovat eri-ikäisiä ja ikääntynyt opettaja voi toimia ikään kuin mallina siitä, että voimaa ja elämänhalua on vielä ”parhaiden vuosien jälkeenkin” (11XYb).

Yhteenvetona voi todeta, että ikääntyneet opettajat kokevat opiskelijat yleensä ystävällisiksi ja miellyttäviksi sekä senioriteettia ja siihen liittyvää asiantuntemusta arvostaviksi. Työote oli opiskelijakeskeinen. Ikääntyneiden opettajien mielestä opiskelijoiden osaamisen ja taitamisen hajonta on entistä suurempi, johtuen erilaisista opiskelijavalintakriteereistä ja opiskelijamäärän kasvusta sekä työskentelystä opiskeluaikana. Vaikuttaa siltä, että opiskelijoiden ja opettajien välillä vallitsee työrauha ja toinen toisensa kunnioittaminen.

Yhteistyö ja työtoverit

Vaikka organisaation toimintaa ohjaavat tavoitteelliset kannanotot tuntuvat olevan tutkimusjoukolta hukassa, kollegatasolla yhteistyö näkyy toimivan ja tuovan tyydytystä. Seuraavat kirjoitusnäytteet täydentävät yhteistyön merkityksellisyyttä.

”Yhteistyö toisten opettajien, varsinkin saman aineen opettajien kanssa on ollut minulle tärkeää monestakin syystä, joista tärkeimpiä lienee tiedon ja kokemuksen yhteinen jakaminen ja kehittäminen, sosiaalista puolta unohtamatta.” (01XX).

”Verkottuminen on tätä päivää. Kansainvälisyys osa työtä. Ehkä mukavinta on tehdä yhteistyötä toisten samanikäisten asiantuntijoiden kanssa sekä kansallisesti, että kansainvälisesti.” (03XX).

Valtaosalle vastaajista monitahoinen ja portainen yhteistyö oli itsestään selvää. Eteläpellon ja Tynjälän (1999, 13) mukaan oppimisyhteiskunnalle on tyypillistä tiedon tuottamisen paikkojen moninaisuus sekä rakenteiden verkostomaisuus. Tämän ainakin osa vastaajista oli kokenut myös omassa työssään.

Pohdinta

Koska tutkimusjoukko on pieni ja tutkimusote laadullinen, ei saatuja tutkimustuloksia voida yleistää. Ne voivat kuitenkin antaa viitteitä saatujen tulosten merkityksellisyydestä ja virittää uutta täydentävää tutkimusta ja keskustelua.

Vanhempien opettajien kehittymis- halulla ja kyvyillä on suuri merkitys koko koulutusta antavan yhteisön toiminnan kehittämiseksi, koska heidän toiminnallaan on ilmeinen vaikutus nuoriin kollegoihin. Lauriala (1998, 37) mainitsee, että nuoret opettajat pystyvät heikommin toteuttamaan uudistusajatuksia työssään ensimmäisten vuosien aikana. He taipuvat ainakin ulkoisesti kollegoiden näkemyksiin ja koulussa vallitseviin normeihin, vaikka tunsivat, etteivät toimineet oman sisäisen vakaumuksensa mukaisesti tai niin kuin tiesivät olevan parasta oppilaiden kannalta.

Tutkimusjoukko koki ikääntyminen seesteisenä aikana, ja voi tulkita, että suurin osa tunsu suoranaista ikäylpeyttä. Iän ja sen mukana tuoman kokemuksen nähtiin lisäävän uskottavuutta, sallivuutta, itseluottamusta, itsetuntemusta, vastuullisuutta, motivoituneisuutta, kykyä kokonaisuuksien hallin-

taan ja taitoa laaja-alaisen koko kouluorganisaation tehtävien hoitoon. Ikääntymiseen liittyy myös maltillisuus uusien käytäntöjen suunnittelussa. Ikääntyneet ovat kokeneet saavansa arvostusta, he pitävät kokemusta ”kovana sanana”. Ikääntymiseen liittyy myös opettajan muuttuneesta elämäntilanteesta second call ilmiö, kun perhevastuu vähenee ja työhön on aikaa enemmän.

Lähteet:

- Cohen, L. & Manion, L. (1984). *Research Methods in Education*. Croom Helm, London & Canberra.
- Ely, M., Vinz, R., Downing, M. & Anzul, M. 1997. *On Writing Qualitative Research Living by Words*. The Palmer Press Teachers' Library Hong Kong.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.
- Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. 1999. (toim.). *Oppiminen ja asiantuntijuus Työelämän ja koulutuksen näkökulmia*. WSOY, Juva.
- Hansen, S-E. 1998. *Världen förändras-förändras läraren?* Teoksessa: Harra, K. (toim.). *Opettajan professiosta* Artkkelisarja. OKKA-säätiön vuosikirja, 2000. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö, Saarijärvi.
- Ilmarinen, J. 1998. *Työ ja ikääntyminen*. Teoksessa *Senioriteetti voimavarana*. Gaudeamus, Tammer-Paino, Tampere.
- Jaatinen, P. 1999. *Synergian siemenet ja torajyvät*. Tutkimus monialaisen ammattikorkeakoulun organisaatiokulttuurista. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 148. Turku.
- Kohli, M. 1991. *Ikääntyneiden työmarkkinat ja aktiivisuusmallit ikääntyvässä yhteiskunnassa*. *Gerontologia* 5 (3).

Koskinen, S., Ahonen, S., Jylhä, M., Korhonen, A-L & Paunonen, M. 1988. Vanhustyö, Vanhustyön Keskusliitto- Centralförbundet för de gamlas väl ry, Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.

Lauriala, A. 1998. Uudistaja opettaja kouluyhteisössä. Teoksessa: Niemi, H. 1998. (toim.): Opettaja modernin murroksessa. Atena, WSOY, Juva.

Lehtinen, S. (toim.). 1995. Ikääntyminen ja työkyky WHO:n asiantuntijaryhmän johtopäätökset ja suositukset. Työterveyslaitos, Helsinki. 1990 Yearbook in the Association for Supervision and Curriculum Development.

Levonen, T. 2001. Ikä karttuu elämä jatkuu. Ikääntyminen muuttuvassa yhteiskunnassa. Opinon, gummerus Kustannus Oy, Saarijärvi.

Ojanen, S. 2000. Ihmisenä kasvaminen Mitä merkitsee ottaa kokemus käyttöönsä? Teoksessa: Hara, K. (toim.). Opettajan professiosta Artikkelisarja. OKKA-säätiön vuosikirja. Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö. Saarijärvi.

Perttula, J. 1995, a. Fenomenologisen psykologian metodi-kohti käsitteellistä selkeyttä. Hoitotiede Vol 7.no.1/-95, ss 3-11.

Perttula, J. 1995, b. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Suomen fenomenologinen instituutti. SUFI Tampereen yliopiston jäljennepalvelu, Tampere.

Perttula, J. 1997. Psykologian tieteellisyys ei edellytä oletusta ihmisestä aineena. Keskustelupuheenvuoro. Psykologia 32 (97), 290-293.

Perttula, J. 2000. Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Kasvatus 5/2000, ss.428-442.

Vaara, R. (2000). Työstä luopuminen, ikääntymisen todellisuudet ja oppimisen uudet mahdollisuudet. Teoksessa Sallila, P. (toim.). Oppiminen ja ikääntyminen. aikuiskasvatuksen 41.vuosikirja. kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi.

Varto, J. 1992. Fenomenologinen tieteen kriittikki. Sufi-tutkimuksia, Tampereen yliopisto, Tampere.

Willman, A. 2000. Opettajan jaksaminen puntarissa: Opettajuuden rajoja etsimässä. Teoksessa: Hara, K. (toim.). Opettajan professiosta Artikkelisarja. OKKA-säätiön vuosikirja. Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö. Saarijärvi.

